

Biskop Tor Singsaas, Notat 12.03.2012, revidert/supplert; 02.05.2012, 15.05.2012, 07.06.2012, 08.06.2012, 11.09.2012, 19.09.2012:

Økt gudstjenestebesøk/deltagelse i Nidaros bispedømme

Vi har en bekymringsfull nedgang i gudstjenestebesøk/deltagelse i Nidaros bispedømme. Jmf. Årsmelding for Nidaros bispedømme 2011. Hva er grunnene til dette?

De kan være mange, og mangfoldige.

Men det må vi finne ut av, - i fellesskap!

Vi må ha som primær målsetting å snu denne trenden!

NB: Hele prosessen må være:

Positivt motiverende, - bidra til entusiasme.

Ikke skape mismot! Og ikke lete etter «skyldige», eller «skyldnere».

Men dette er og et arbeid/en prosess vi alt er i gang med i og med innføring av ny gudstjenesteordning i bispedømmet.

Parallelt med innføringen, må vi bevisstgjøre på den alvorlige nedgangen i gudstjenestebesøket/deltagelsen som alle menigheter må utfordres i forhold til.

- Nidaros biskop, Seksjon Kirkeliv, prostene, prestene, menighetsråd og alle ansatte må involveres i dette arbeidet.
Vi må drøfte: Hvilke andre bør utfordres som har kunnskap, kompetanse, legitimitet, osv.?
- Biskopen sammen med seksjon Kirkeliv og prostene vil i første omgang stå sentralt i dette arbeidet.
- Bør vi nedsette en arbeidsgruppe som leder arbeidet og prosessene: 2 fra Kirkeliv og 1 prost?
- Prosess internt ved bispedømmekontoret, bispedømmerådet, prostemøtet og i prostiene? Hvilke?
- Noe å lære fra andre bispedømmer? Årsmeldinger/ annet materiale?
- Annet?

Noen problemstillinger:

- **Statistisk materiale**

Dette må fortolkes. Flere usikkerhetsmomenter knyttet til de foreliggende tall. Vi må få sikre tall for besøk/deltagelse. Det må settes i gang et arbeid for å utvikle gode rutiner mht telling av besøk/deltagelse v. gudstjenestene. Tallene må kvalitetssikres. En sterkere bevissthet må utvikles i menighetene for å fremskaffe troverdige tall. Hvilken prosess settes i gang for dette? Prostivise kurs? Alle menigheter bør forholde seg til statistisk materiale for gudstjenestebesøk/deltagelse. Bispevisitasene vil bevisstgjøre dette. Alle menigheter bør utvikle strategier/målsettinger for økt gudstjenestebesøk/deltagelse?

- **Ny gudstjenesteordning**

Prinsipper: Involvering/fleksibilitet/stedegengjørelse.

Hvordan skape en vedvarende entusiasme for denne?

2012/13 viktige år. Kurs for menighetsråd og ansatte i 2012. Aktuelt med kontinuerlig oppfølging?

Hvordan?

- **Gudstjenesteforståelse**

Hvorfor gudstjeneste? Hva er en gudstjeneste?

Hovedgudstjenesten på søndag; Samling om Ord og sakrament. Hvordan skal denne «vektes» i forhold til andre gudstjenester som skjer til andre tider?

- **Gudstjeneste og trosopplæring**

Sterkt knyttet til hverandre. Barne- og ungdomsgudstjenestene står for den største økning i antall deltagere? Foreldre/slekt deltar sammen m barn. Strategiske valg i forhold til dette? Viktig å få trosopplæringsmidler til alle prostier.

- **Kirkelige handlinger**

- Begravelse/kremasjon; forstått som gudstjenestelig handling. Antall til stede bør telles, jmf Orkdal prosti.

- Vigsler

- **Gudstjeneste og diakoni**

Hvordan tydeliggjøre og aktualisere diakonien i gudstjenesten?

NB! Tenkning om **de frivillige** i menigheten – tjenesteoppgavene. En «livslov»; «Å gi av seg selv, - gjør en til et rikere menneske, - og en rikere kristen». Det blir til velsignelse både for den som gir, og den som tar imot.

- **Gudstjeneste og kunst /kultur**

Hvordan gi kunst/kultur plass i gudstjenesten som gir den en egenverdi? Se nedenfor til begrunnelse, «*det usynlige sakrament*».

- **Gudstjeneste – kirkemusikk/salme/sangskatt**

Hvordan utvikle en mangfoldig kirkemusikk og sangglede i gudstjenesten?

Ny salmebok i 2013. Hvordan sikre salmeboka en god plass? Gjenoppdage salmeboka som personlig oppbyggelseslitteratur? Norsk salmebok er blitt ei «kirkesalmebok» som står i hyllene i kirkene. Vil tro den relativt lite er ansett som en personlig åndelig bok. Mange har ikke sin egen salmebok. Før fikk vi salmeboka som konfirmasjonsgave. Landstads salmebok var nok mer også en personlig åndelig bok ved siden av Bibelen.

Bør vi komme med forslag til en «salme-kanon», noen utvalgte kjernesalmer som alle i Nidaros bør kunne? Jmf. lignende initiativ for noen år tilbake. Viktig med gjenkjennelse i forhold til salmene.

Kunst/kultur/musikk/sang som; «*Det usynlige musiske sakrament*».

- **Gudstjeneste og pilegrimer**

Kan utvikling av pilegrimsvandring i alle sogn i bispedømmet føre til en fornyet forståelse og tilknytning til det øvrige gudstjenesteliv i menigheten?

Vi er «pilegrimsbispedømmet» med et særlig ansvar for å utvikle pilegrimstanken/motivet i den enkelte menighet, ved siden av at vi har et ansvar for selve pilegrimsmålene, Nidarosdomen og Stiklestad. (Stiklestad er til nå «underkommunisert» som pilegrimsmål. Men dette er under endring og utvikling; jmf. nå en pilegrimssatsning på Stiklestad i regi av lokalkirka og SNK.)

Pilegrimspresten er og særdeles strategisk viktig i arbeidet for utvikling av lokale pilegrimsvandring.

- **Den nye gudstjenesteordningens 3 hovedkriterier, og et viktig fjerde kriterium**

Den nye gudstjenesteordningen har 3 hovedkriterier:

- **Fleksibilitet**
- **Stedegengjørelse**
- **Involvering**

Dette er viktige metodiske grep i arbeidet med gudstjenesten som veiledningsmaterialet utarbeidet til den nye gudstjenesteordningen har mye nyttig stoff omkring.

Men det er et fjerde viktig kriterium som fortjener å bli løftet opp, nesten på linje med hovedkriteriene, særlig i en folkekirke med svært varierende gudstjenesterytme hos kirkemedlemmene:

- **Gjenkjennelse**

Alle kirkemedlemmene må ha mulighet til å kjenne seg igjen i elementer og ledd i gudstjenesten. Ellers blir fremmedfølelsen en stor fare. Derfor er en fast Ordo så viktig.

Det forplikter oss i Den norske kirke å sørge for at begrepet «**folkekirke**» i Grunnlovens § 16 blir ivaretatt og forvaltet på troverdig måte. Dette må særlig synliggjøres i vår gudstjenesteforvaltning slik at gudstjenestelivet ikke «skapes» for en «indre krets», men har hele folkekirkemenigheten som sikte.

Men i dette ligger selvsagt en spenning og utfordring. Hvordan make å holde oppe både bredde og dybde? En «kjernemenighet» er nødvendig for en levende menighet. Det kan synes som om den er i ferd med å «svinne hen». Skyldes dette for lite fokus på åndelig dybde i forkynnelse, og nødvendigheten av «det synlige åndelige fellesskap» i og utenfor gudstjenestefellesskapet?

Se nedenfor til spørsmål omkring grunner til nedgang i gudstjenestebesøk.

- **Kirkehuset** (og kirkegården) betyr mye for svært mange. Hvordan skal kirkens kunst/inventar tenkes kreativt inn i en gudstjenestelig ramme?
- **Hva skyldes nedgangen i gudstjenestebesøket?**

Et lite forsøk på å gi noen problemstillinger som innspill til økt forståelse:

Skyldes nedgangen i besøk/deltagelse at mange har en **endret livsrytme**? Større mobilitet blant folk. Flytter oftere? Forhold mellom ukedager og helgedager har endret seg? Mange lever i «krevende systemer» både i arbeid og privat, som fører til endret måte å organisere livet på. Krevende ukedager fører til behov for hvile og rekreasjon i helgene, som i praksis er annerledes organisert enn «vår gamle forståelse av å helligholde hviledagen»? Et stort fritidssamfunn er og vokst fram hvor også mange «kirkevante» velger hytta framfor kirke og menighetsfellesskap i helgene? En har «storbyferie» med «ovale» helger? Hvordan innvirker dette på gudstjenestelivet? Flere gudstjenester til hverdags enn helg? Hvordan vil dette måtte innvirke på vår forståelse av hovedgudstjenesten på søndag?

Men dette gjelder kanskje først og fremst den «velhavende borgerlighet»? Mange i vårt samfunn tar ikke del i fritidssamfunnet som andre. De har ikke mulighet til det av økonomiske grunner. «En ny-fattigdom» er vokst fram mellom oss? Familier, voksne og barn er satt utenfor. Søker disse kirka? Og i tilfelle ikke, - hvorfor? Dette er i så fall en stor diakonal utfordring som krever nytenkning?

Disse begynnende refleksjonene må utfoldes videre i mye større grad!

- **Gudstjenesterytme**

Er begrepet **gudstjenesterytme** et forståelig og tjenlig begrep som kan anvendes?

Ser vi en mer mangfoldig gudstjenesterytme blant folk pga endret livsrytme? Hvordan skal vi vurdere dette? Er dette «truende» for søndagen som selvskreven viktigste gudstjeneste- og kirkedag?

- «*Folk kommer til kirka når de har en grunn til å komme*»

Religiøse behov/sosiale behov/behov for ritualer ved livets korsveier

- Noen er i kirka hver søndag når det er gudstjeneste
- Noen sjeldnere
- Noen bare ved dåp og begravelse
- Noen ved trosopplæringsfasene; 4 - åringer, 11- åringer, konfirmantene
- Osv

Er enhver gudstjenesterytme «god nok»?

Vår målsetting må være å øke gudstjenesterytmen til folk.

- **Noen interessante endringer i gudstjeneste- /kirkebesøk- rytmen**

– *Advent/jul*

Advent er i ferd med å bli den tida i kirkeåret hvor flest søker til kirke, vesentlig pga av kirkekonsertene, men også i forb. m lysmesser osv. Dette er i ferd med å overta for julehøytida. «Julefeiring» begynner alt i okt/nov., og avsluttes eg. julaften. Trad. feiring av julehøytida er svekket. Vi merket endringen først at julaften overtok for juledag som den store folkekirkedagen? Nå kan det tyde på en nedgang også for julaften? Advent overtar. Hva tenker vi om dette? Nå kan det synes som om «andre aktører» enn de kirkelige styrer profilen på vår adventsfeiring? Hvilken strategi skal vi velge i forhold til denne utviklingen?

Noen flere mulige grunner til nedgangen;

- **Prestetjenesten – lang ledighet i stillinger - vikarer**

Det har over flere år vært lange vakanseperioder i noen sokn med omfattende vikarordninger. Hvilken innflytelse kan dette ha hatt på gudstjenestedeltakelsen?

- **Gudstjenesteforordningene**

Det ble innført ny gudstjenesteforordning i alle sokn i 2010/11. Denne ble ordnet i henhold til de presteressurser i har i det enkelte sokn/prosti. Er det satt et riktig antall? Må det justeres? Skyldes nedgangen at vi har nedjustert antall gudstjenester i svært mange sokn?

- Flere refleksjoner?

- **Det kristne fellesskap**

En viktig begrunnelse for å søke til kirke er **det kristne fellesskap** og forpliktelsen og lojaliteten til det.

Dette perspektivet synes å være noe svekket? En privatisering av troen?

Kirka blir til i samlingen om Ord og sakrament. Gud er til stede i menigheten ved sitt Ord, men og som «kropp» i nattverdens brød og vin.

En «mini» nattverdlære:

I følge Augustana; Gud i Kristus konstituerer kirka og kvalifiserer den. Ikke menneskene, fellesskapet «rundt Kristus». Dette består av både «svikere og judaser» og «anna folk». *Et nådens fellesskap*. For det handler om Guds hellige nærvær i mellom oss, som peker på menneskets alminnelighet, og samtidig den «hellighet» ethvert menneske er medsendt av Gud fra skapelsen av. Dette er viktige punkt i vår lutherske teologi.

Guds hellige nærvær er enestående på jord, tilstede midt i mellom oss, som kropp, i brød og vin. (consubstantiasjonslæren)

Tror vi virkelig på Kristi nærvær som kropp på jorden, i brød og vin, så må vi være der i nærheten av ham. Universets skaper og Herre til stede som kropp på jorden! En ufattelig hendelse som vi må få del i.

Makter vi å formidle at det er dette det handler om?

Når ble kirka til? Allerede Skjærtorsdag da Jesus første gang innstiftet nattverden, - hvor også Judas var til stede? Men vi lærer vel mer at kirka blir til på Pinsedag? Men det er også mulig å tenke inn Skjærtorsdag, - iallfall når vi leter etter kirkas mest sentrale kjennetegn. For Skjærtorsdag forteller mye om kirka som kristent fellesskap, - et nådens fellesskap, også «svikernes og forrædernes» sted (jmf. Judas). Fellesskapet skapes ved at Kristus er midt i mellom oss som «kropp», slik Jesus var det Skjærtorsdag kveld.

Legemetanken, 1. Kor. 12 sentral. Når noen lemmer ikke er tilstede, eller at noen ikke får sin rettmessige plass på legemet, er kirka «funksjonshemmet». (Fordrag av Torhild Edøy – rådgiver KR, om de funksjonshemmedes plass i menighet og fellesskap.)

Dette gjør det kristne fellesskap til noe helt spesielt; et nådens fellesskap som gjensker og «danner» oss som mennesker og medmennesker. Vi er gitt til hverandre, synliggjort gjennom det kristne fellesskap. Ikke et «opplevelses-fellesskap» alene, men er fellesskap hvor vi gir av vårt liv til hverandre.

Er noe av utfordringen i dag er at vi «handler» litt her og der av opplevelser, istedenfor å forplikte oss på fellesskapet? Kommer jeg for å hente det jeg selv trenger uten tenke på andre, - uten å ha kontakt med fellesskapets behov?

En privatisering av kristenlivet?

Dette kan sikkert nyanseres betraktelig.

Hvordan kommuniserer vi dette *uten å «skjenne»* på folk? Hvordan skape «stimuli» i forhold til det kristne fellesskap?

Vi må tenke og arbeide med spørsmål om lojalitet i forhold til det kristne fellesskapet? Er det svekket?

En stor diakonal utfordring.

- Hvordan henger begrepet **gudstjenesterytme** sammen med vår forståelse av det kristne fellesskap?

Er begrepet gudstjenesterytme mulig som forståelig og gagnbart begrep hvis vi skal ta det kristne fellesskapet på alvor? Se ovenfor til begrepet gudstjenesterytme.

Gudstjenesten - vårt møte med Gud i Jesus Kristus – «nøden for den enkelte»

Gudstjenesten er det aller viktigste i menighetens liv. For her møter vi Gud i Jesus Kristus. Gudstjenesten må prioriteres i prestenes tjeneste, - arbeidet med forkynnelse, prekenen og det liturgiske liv. De øvrige vigslede stillinger må ha gudstjenesten som sitt hovedsiktepunkt. En må arbeide bevisst kvalitativt.

Hvor er det blitt av «nøden for den enkeltes frelse»? Er dette et anliggende som er forlatt? Er det en teologisk relevant problemstilling? Møtet med Gud i Jesus Kristus i gudstjenesten er avgjørende for våre liv? Hvorfor i det hele «befatte» seg med Gud? Hva er det godt for? Store teologiske og eksistensielle spørsmål egentlig, sagt på nærmest en banal måte.

En kontinuerlig bevissthet på forkynnelse form og innhold, - teologisk arbeid er nødvendig. Likeså gudstjenestens form og innhold.

En kontinuerlig bred samtale om åndelige spørsmål.

Vi har vært i en periode i vår kirke hvor kirkeordningsspørsmålene har fått mest oppmerksomhet, - kanskje noe på bekostning av de åndelige?

Biskop og bispedømmeråd har et særlig ansvar for å legge forholdene til rette for at prester, diakoner, kateketer og andre kirkelige medarbeidere blir faglig stimulert til å kunne arbeide **kvalitativt** med gudstjenesten i alle ledd.

Likeså hjelp til et «åndelig liv» - **gudstjenesterytme i den kirkelige medarbeiders liv.**

Tid til faglig påfyll, - stillhet (retreater), osv.

Dette er starten på en prosess hvor noen første grunnleggende spørsmål er reist.